

priopćenja

ANALIZA ANTROPOLOŠKO-TEOLOŠKOG RJEČNIKA U KNJIZI IVANA GOLUBA „ČEŽNJA ZA LICEM ILI KAKO DO RADOSTI”

Tomislav MRKONJIĆ

Objektivna statistička analiza izgleda da je najbolja metoda u obradi teksta koji se nameće subjektivnošću bilo pisca kao stvaraoca, bilo čitatelja kao onog koji čitanjem „dostvara” tekst. Brojnost riječi pokazat će istinitost osobnog dojma i pomoći da se donesu objektivniji zaključci.

Takva analiza pokazuje da su najčešće one riječi koje se tiču čovjeka i Boga. Odatle i prvo opravdanje antropološkog naslova same knjige i pojedinih dijelova.

Vrlo brojne riječi koje se odnose na Boga, Isusa, Božju riječ, Bibliju, radosnu vijest, Evanđelje, nebo... opravdava da se kaže da je ovo i teološka knjiga. Odmah je potrebno reći da je poimanje Boga i Božje riječi, Isusa i Evanđelja neuobičajeno utoliko što se u njihovim smislovima ne nalazi uobičajen teološki pogled na Boga s naglašenom transcendencijom, nego je odnos prisniji, što je vidljivo i iz usporedne konzultacije Božje svemudrosti i ljudske, narodne mudrosti te samih značenja riječi. Očito je u pozadini slika biblijskog Boga koji je s narodom išao kroz pustinju.

Najčešće upotrebljavane riječi mogu potvrditi navedenu antropološko-teološku karakterizaciju knjige: čovjek se ponavlja 311 puta, Bog 217, Isus 187, riječ (Riječ) 167, život 140, Biblija (Pismo) 68, tijelo 60, oko 58, ljubav 58, lice 55, vjera 49, prijatelj 47, srce 44, radost 43, šutnja 43, živjeti 41, dati 40, ruka 35, duh 34, ljubiti 32, mir 32, zemlja 31, duša 30, obraz 26, ljudski 26, dar, 26, mudrost 25, rast 24, prijateljstvo 24, postojanje 23, nebo 22, rad 22, svijet 21, pjesma 20, put 19, istina 18, crkva 18, pitanje 16, put 16, svetac 15, neživot 15, voljeti 13, dobrota 12, strah 12, bol 12, vjerovati 12, Evanđelje 12, tajna 11, (o)smijeh 11, grijeh 11, zajednica 9, smrt 9, čovječanstvo 9, ljepota 8...

Ili grupirano prema smislu: čovjek 311, čovječanstvo 9, ljudski 26; život 140, živjeti 41, neživot 15; smrt 9; Biblija (Pismo) 68, Evanđelje 12, Radosna vijest 4; vjera 49, vjerovati 12; nebo 22; grijeh 11, radost 43; tijelo 60, put 16; sloboda 14; svijet 21, zemlja 31; oko 58, srce 44, ruka 34, lice 55, obraz 26; duh 34, duša 30; ljubav 58, ljubiti 32, voljeti 13; prijatelj 47, prijateljstvo 24, prijateljevati 3; šutnja 43, pjesma 20, bol 12; put 19, staza 6; dati 40, dar 26, darovati 5; strah 12, mudrost 25; dobrota 12, ljepota 8, istina 18; svetac 15, crkva 18, crkva-zgrada 7, pracrkva 2, zajednica 9...

Prvo što se u ovom statističkom pregledu uočava jest prevaga imeničkih vrsta riječi. Prvi naslov – Što radiš? Živim – s obiljem glagola već na početku sugerira dinamičnost. Konačna slika s mnoštvom imenica kao da opovrgava dinamičnost i živost.

Dinamičnost je ipak prisutna u cijeloj knjizi. Mislim da je postignuta na nekoliko načina: neprestanim kontrastima riječi, iznalaženjem novih riječi, redovitim postavljanjem pitanja na početku „rasprave”, čime se postiže i neprimjetna dramatika, te cikličkom obradom.

Živost, dinamičnost postignuta upotrebom glagola prisutna je u prvom članku, ali i u člancima gdje se govori o životu. Međutim i ovdje je značajno da je jednom glagolu uvijek postavljen kontrast: tražiti – nalaziti – nenalaziti; mijenjati se – biti stalan; poklanjati – primati; uskraćivati – darivati; raditi – igrati se; pjevati – stiskati (zube); sklapati – rasklapati (ruke); kucati – prestati kucati; slušati – ne čuti; radovati se – brinuti se; okaljivati – ne okaljivati; jesam – nisam; ne radovati se – razveseliti se; Bipolarnost, kontrastno postavljanje imenica i pridjeva također rađa živošću i pojačava iščekivanje rješenja: govor – odgovor; slabost – jakost; učenost – neučenost: rad – igra; slutnja – refleksija; mišljenje – osjećanje; znanje – mudrost; nebo – zemlja; um – srce; posebnost – zajedničkost; suza – osmijeh; davanje – primanje; ukorijenjenost u minulo – protegnutost u buduće; nasmijan – rasplakan; iskonski – patvoren; pravi – nepravi; ozbiljan – neozbiljan; otvoren – zatvoren; patvoren – nepatvoren: nov – star...

Tako postignuta živost slika je ljudskog života prema njegovim mijenama između naravi i nadnaravi, moći i nemoći, života i smrti, sazrijevanja i donošenja ploda, riječi i šutnje.

Slijedeća značajka leksika jest u iznalaženju i oblikovanju novih riječi te u traženju srodnog smisla: sluša se riječ, ono što ona sama želi reći svojom korjenском i morfološkom snagom i što se iz još neizrečenog može iz riječi izreći: npr. cvasti – ocvasti; prijati – prijatelj; ozbiljnost – zbiljnost; dobri – nedobri; sluh – slutnja; Bogomdana – Bogudana riječ; stvoren – dostvoren; stvaranje – dostvaranje; igra – igrivost; istina – istinovati; zlo vidjeti – zavidjeti; zla radost – zluradost; korak – sukorak; radosna vijest – radosnost; rad – rađa – radost; vedrina – bistrina; spontanost – samonadahnutost; hrabar – nehrabar; samoživost – suživost; obraz kraja – krajobraz; lice – dvoličnost; dan – dar...

Težnja za zgusnutim smislom u tako postavljenim riječima rađa kratkoćom daha i stilom koji se odlikuje bistrinom i jasnoćom. Često se ponavljaju riječi u tom smislu: jutro, bistrina, vedrina, bistro oko... Kratkoća je u uskoj vezi i sa suptilnošću izlaganja i velikom pažljivošću prema svakoj riječi, toliko da se često sugerira ritam u čitanju. Pojedini odlomci izlaganja dijelovi su procesa mišljenja i zato odmjereni te izgledaju kao odmjerena duševna hrana koju se baš u toj mjeri mora uzimati. Mislim da će zbog toga ovo štivo uvijek rado čitati oni ljudi koji se pitaju o postojanju, o svijetlim i tamnim trenucima u životu: kako riješiti teškoće života, radost i bol, shvaćanje i neshvaćanje, život i neživot. To može također potvrditi statistika riječi: život se ponavlja 140 puta osim drugih oblika kao što su živjeti, neživot, živodajan, živ, životan, životariti, uživati, suživot, suživost, samoživot. Ako je točno da se najviše bavimo onim što je teško i za što trebamo naći rješenje,

onda se može reći da je u ovoj knjizi postavljena zagonetka koja glasi—život. Prvi dio te zagonetke je svakako težak i upitan, ali se u knjizi prešućuje. Vidljiv je tek na početku razlaganja. Ipak, rekoh da je knjiga puna života i svijetlih rješenja. To je i njezina glavna preokupacija. Neprestano se teži k svjetlosti i zaključak je uvijek vedar i pun života i nade da se ide dalje. Kao potvrdu za to navodim često ponavljanje svijetlih i pozitivnih riječi: radost, prijatelj, prijateljstvo, mir, vjera, dati, darovati, (osobito) promicati, rast, rasti, stvarati, stvaralaštvo, stvaranje, slutnja, slutiti, ispomagati se, opraštati, podupirati...

Metoda obrade naslovljene teme sugerira također slične misli. Početak je redovito u znaku pitanja, ili izričito ili neizravno. Tako se ostvaruje zaplet u koji se uvođe akteri: Božja svemudrost, Božja riječ, Biblija, Isusova riječ, Isus, narodna mudrost, mudrost sadržana u samom smislu riječi. Zatim se slijedi (skolastička) intelektualna metoda. S jedne strane tu je povjerenje u provjerene i povjerljive autoritete, a s druge u ljude, u moć njihova zaključivanja i nalaženja istine. Stvaranje cjelovitog suda nije omeđeno opsegom intelektualnog zaključivanja, nego se pažljivo vrednuje Božji govor, Božja usta, Isusova riječ. Zaključivanje, dakle, nije čisto intelektualno nego i vjerničko. Ime Isus ponavlja se 187 puta. Prisnost riječi Isus sugerira povjerenje, a to se može reći i za riječ Bog, jer su one za nas vjernike ekvivalenti. Zaključak stoga ima i težinu koja dolazi iz vjerskog „znanja” i povjerenja.

Mudrost stečena po vjeri i znanju ima značajke sažetosti. Konac razlaganja kao da će završiti definicijom onoga što je naznačeno u naslovu ili postavljeno u pitanju. A to su oznake sentence.

Metoda odiše i skrivenom didaktičnošću. Kao da se na delikatan način želi čitatelja poučiti kako će sam naći rješenje. Uči ga razmišljanju o cjelovitoj stvarnosti, te čitanje izgleda kao mala duhovna vježba ili meditacija o sebi ili smislu života.

Metoda obrade sliči također biblijskoj egzegezi „riječi”. „Riječ” se upotrebljava 157 puta. Na početku razlaganja, nakon upita, pojavi se nosiva riječ teksta. Njezina značajka je da se nastoji što više varirati da bi se iz nje istiještilo značenje i smisao koji je u njoj. Npr. ljepota, lijep, ljepotan, lijepo; sjati, sjaj, svjetiljka, svjetlo, svjetlost; rad, djelo, posao, radinost; život, živodajan, živ, životariti, uživati, suživot, neživot, životni, odživjeti, životarenje, uživjeti (se), oživljavati, samoživot, suživot; Božja usta, Božji govor, Isusova riječ, Isusov govor, mehanička riječ, trudnoća riječi, napon riječi, nošena riječ; dati, davati, darivati, razdavati, pokloniti, obdariti, razdavatelj; rast, rasti, narasti, nadrasti (se); stvaralaštvo, stvaranje, kreativnost, rekreativnost, stvoren, dostvoren.

Upada u oči sličnost s igrom. Unatoč težini teme, vidljiva je lakoća pisanja i „jednokratnost” inspiracije. Kao da se s nekim slučajno razgovara i onda konzultira ono što se zna i u koga se ima povjerenje. Lakoći pridonosi i česta upotreba alegorija i usporedbi. Divljenje i radost nad nađenim rješenjem možda je uzrok što neki dijelovi sliče himničkom pisanju ili pjesmama u prozi.

Navedene značajke teksta pokazuju sličnost i s esejem: živost, koncentracija teksta, ne samo kritička intelektualnost nego i sabrana mudrost, razmišljanje polazeći od pitanja, didaktičnost, sentencioznost, dražest improvizacije...

Kako svaki pisac ima pred sobom određenu publiku, i ova knjiga ima svoje naslovnike. To su čitatelji koji razgovaraju s Bogom (makar sami često i ne znali da je to on), koji se pitaju za život, ne toliko odakle smo došli i kamo idemo, koliko za naš život ovdje i sada, na zemlji i u tijelu, među ljudima i pod golim nebom. To je knjiga o teškoćama, pitanjima u životu – do pitanja o smislu i besmislu, o postojanju i smrti.

Zato će je više puta u ruke uzeti oni koji zastaju na putu bilo zbog ljepote bilo zbog pitanja.